

УДК 330.3:636

Зіняк Ю.Р.,
аспірантка* кафедри обліку і аудиту,
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”,
м. Івано-Франківськ

ЕФЕКТИВНІСТЬ РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Тваринництво – одна з найважливіших галузей сільського господарства, яка має значний вплив на економіку держави в цілому. Відтак, від правильної організації розвитку тваринництва на підприємствах залежить не лише забезпеченість населення основними продуктами харчування, а й переробні підприємства сировинною базою для виробництва. Актуальним на сьогоднішній день є підвищення ефективності розвитку тваринництва за рахунок кращої організації і підвищення продуктивності праці, вдосконалення засобів праці і технології, а також використання інших чинників, які б значною мірою впливали на розвиток даної галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ефективність розвитку тваринницької галузі стала темою досліджень багатьох науковців. Вагомий внесок у її розвиток зробили такі вчені, як С. Азізов [1], В. Амбросов [2], О. Біттер [3], П. Саблук [4], Г. Черевко [5], В. Юрчишин [6]. Проте, доцільно було б акцентувати увагу саме на виокремленні впливу позитивних та негативних чинників, що формують ефективність розвитку тваринництва.

Постановка завдання. Метою даної статті є визначення основних факторів, що мають позитивний та негативний вплив на ефективність розвитку тваринництва, а також пошук шляхів підвищення ефективності його розвитку. Об'єктом даної статті виступає тваринництво та його продукція.

Виклад основного матеріалу дослідження. Тваринництво є однією із найважливіших складових сільського господарства, розвиток якої є визначальним у забезпеченні продовольчої незалежності країни. Дана галузь виробляє найважливіші продукти харчування, які є основним джерелом білка тваринного походження, а також є сировиною для переробної промисловості (маслосиробної, молочної, м'ясної, шкіряної та ін). Тому для кожної держави дуже важливо забезпечити необхідний рівень розвитку і стабільність сільського господарства, оскільки уряди всіх країн своїм найпершим обов'язком ставлять соціальний захист громадян, а особливо так званих соціально вразливих груп населення. Це в свою чергу потребує наявності в країні достатньої кількості продуктів першої необхідності, які населення може набувати за доступною ціною.

Загальне поняття ефективності є досить широке і вживається в різних галузях національного господарства, в тому числі й у тваринництві. З різноманіття теоретичних підходів, які висвітлені в наукових працях вітчизняних і зарубіжних учених-економістів, випливає, що поняття „ефективність” є багатогранною економічною категорією, яку слід розмежувати з критеріями виробничо-економічної та соціально-економічної ефективності, на що впливають як зовнішні, так і внутрішні чинники і яку можна визначити на основі сукупних показників як на мікро-, так і на макрорівні. До того ж, загальний критерій економічної ефективності має цільову спрямованість, яка полягає в тому, що досягти максимального корисного ефекту у процесі виробництва тваринницької продукції можна за раціонального використання наявних ресурсів. Під поняттям „ефективність” слід розуміти кінцевий результат діяльності, одержаний на основі ефективного планування й раціонального використання господарських засобів і джерел їх формування, а також своєчасного реагування підприємств на внутрішні та зовнішні чинники за допомогою прийняття правильних управлінських рішень [7].

У своєму розвитку тваринництво нерозривно пов'язане з рослинництвом, оскільки ефективність роботи та економічний розвиток галузі залежить від наявної кормової бази. Так, чим вищий показник врожайності культур та ефективніше використання земельного потенціалу, тим більше тваринницької продукції може бути вироблено в господарстві. Тваринництво в меншій мірі, ніж рослинництво, залежить від природно-кліматичних умов, тут не так явно виражена сезонність виробництва, можна спостерігати більш рівномірне використання основних та оборотних засобів виробництва та робочої сили впродовж року, своєчасне та стабільне одержання виручки від реалізації продукції. Тому ті господарства, в яких раціонально поєднуються галузі рослинництва і тваринництва більш стійкі в економічному відношенні та з вищою ефективністю використовують свій ресурсний потенціал.

---

*Науковий керівник: *Баланюк І.Ф.* – д.в.н., професор

Співвідношення валової продукції сільського господарства Івано-Франківської області в усіх категоріях господарств можна побачити на рис. 1.

Рис. 1. Валова продукція сільського господарства Івано-Франківської області в усіх категоріях господарств

Джерело: розроблено автором

З даних рисунка 1 видно, що впродовж аналізованих років частка продукції тваринництва була значно більшою, ніж показники продукції рослинництва. Так, у 1990 р. питома вага продукції тваринництва склала 55,12 %, а рослинництва – 44,8 %, що відповідно становить 3028,7 млн. грн та 2462,1 млн. грн. При порівнянні 2013 р. до 1990 р. можна відмітити, що показники практично не змінилися та становлять 2614,6 млн. грн – продукція рослинництва (приріст на 6,2 %), та 2999,2 млн. грн. – продукція тваринництва (спад на 1 %).

Сільськогосподарське виробництво характеризується впливом різноманітних факторів, які тісно поєднані між собою, а саме: економічні, соціальні, природно-екологічні, технологічні, політичні та ін. Основними чинниками, які забезпечують підвищення рентабельності виробництва продукції тваринництва на підприємстві будь-якої форми власності, є підвищення продуктивності сільськогосподарських тварин і птиці, зниження матеріально-грошових затрат з розрахунку на одну голову.

Показники продуктивності худоби та птиці Івано-Франківської області можна характеризувати так (табл. 1).

Таблиця 1

Продуктивність худоби та птиці Івано-Франківської області

Категорії господарств	Рік					2013 р. у порівнянні до, %	
	1990	2000	2011	2012	2013	1990 р.	2012 р.
Середній річний удій молока від однієї корови, кг							
Господарства усіх категорій	2533	2475	3656	3831	3855	152,2	100,6
Сільськогосподарські підприємства	2979	1456	3644	4253	4459	149,7	104,8
Господарства населення	2285	2588	3656	3820	3839	168,0	100,5
Середній річний настриг вовни від однієї вівці, кг							
Господарства усіх категорій	2,2	2,5	2,8	2,8	2,5	113,6	89,3
Сільськогосподарські підприємства	2,2	1,2	2,1	1,7	1,2	54,5	70,6
Господарства населення	2,3	2,6	2,8	2,9	2,9	126,1	100,0
Середня річна несучість курей-несучок, шт							
Сільськогосподарські підприємства	225	208	315	305	328	145,8	107,5

Джерело: [8, с. 139]

У 2013 р. у середньому від однієї корови, що була на початок року в усіх категоріях господарств, отримано по 3855 кг молока, що на 0,6 % більше, ніж у 2012 р., у сільськогосподарських підприємствах – по 4459 кг, що на 4,8 % більше, ніж в попередньому році. Разом з тим у значній частині господарств продуктивність корів залишається низькою. Майже п'ята частина сільгоспдприємств, що займалися виробництвом молока у 2012 р. у середньому від однієї корови отримали до 2000 кг, дві третини – від 2001–4000 кг і лише 15 господарств – більше 5000 кг.

Середній річний настриг вовни від однієї вівці протягом 13 років майже не змінюється і становив у 2013 р. 2,5 кг, а в сільгоспдприємствах – 1,2 кг, що майже на 30 % менше, ніж у 2012 р.

Середня річна несучість курей-несучок у сільськогосподарських підприємствах у 2013 р. становила 328 шт. яєць, що на 23 шт. яєць менше, ніж у 2012 р.

Сільськогосподарське виробництво характеризується різноманіттям факторів, які тісно переплітаються між собою і відповідним чином опосередковують протягом різних процесів. На виробництво тут надають вплив, перш за все, природні умови, зміни в технічній оснащеності підприємств та забезпеченості робочою силою, постановка нових завдань щодо кількості та якості виробленої продукції та ін. [9].

З усіх чинників зовнішнього середовища, що впливають на рівень продуктивності тварин і птиці, найбільше має їх годівля, рівень впливу якої становить 50–60 %. Достатня та повноцінна годівля тварин і птиці – основа стабільності й зростання продуктивності. Розв'язання цього завдання можливе на основі досягнень науково-технічного прогресу, впровадження прогресивних технологій кормовиробництва і раціональних форм організації праці. Система годівлі та її повноцінність вимагають не лише достатньої кількості кормів і збалансованого раціону з поживними речовинами, а й економічного обґрунтування типів годівлі. Для кожного виду тварин обумовлено певний тип годівлі – це співвідношення різних видів кормів у раціоні [10].

Проте, рівень інтенсивності кормовиробництва залежить не лише від урожайності. Суттєвий вплив на нього має структура кормової площі. Тому, не применшуючи значення агробіологічних чинників, важливим напрямом інтенсифікації кормовиробництва є його оптимізація, яка враховує комплекс чинників і заходів у галузі (рис. 2).

Рис. 2. Схема показників економічної ефективності кормовиробництва

Джерело: [11]

Як видно із рис. 2, основними показниками економічної ефективності кормовиробництва є розмір і структура кормової площі, її продуктивність, обсяг і структура виробництва кормів, продуктивність праці в кормовиробництві і собівартість кормів, виробництво продукції тваринництва та її економічна ефективність. Усі вони розраховуються взаємоузгоджено між собою в єдиній системі, вираженій через економіко-математичну модель.

Розмір і структура кормової площі в поєднанні з її продуктивністю впливають на обсяг виробництва, структуру фондів і навпаки. У свою чергу, обсяг фуражних фондів і виробництва продукції тваринництва взаємозалежні і взаємообумовлюють один одного. Рівень показників ефективності тваринництва залежить від рівня продуктивності праці в кормовиробництві та собівартості кормів і одночасно ставить певні вимоги до них, а значить впливає на структуру кормової площі та фуражних фондів [11].

До основних напрямів розвитку й удосконалення діяльності підприємств відносять: запровадження прогресивних технологій виробництва; раціональну спеціалізацію і концентрацію виробництва; вдосконалення організації й оплати праці; запровадження досягнень науково-технічного прогресу та передового досвіду; вдосконалення структури виробництва і системи управління; підвищення якості й конкурентоспроможності продукції; всебічний розвиток й вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Підвищення економічної ефективності тваринництва немислимо без подальшого росту рівня комплексної механізації всіх технологічних процесів. Необхідно повністю механізувати роздачу кормів, збирання гною на фермах та подачу води. При комплексній механізації трудомістких процесів витрати праці на одиницю тваринницької продукції можуть бути скорочені на 35–40 %. Великим резервом підвищення рентабельності продукції тваринництва є поліпшення якості продукції. Це стосується не лише м'яса тварин і птиці, але й інших видів продукції.

Важливе значення в підвищенні економічної ефективності виробництва продукції тваринництва приділяється вдосконаленню форм організації й матеріального стимулювання праці. Активна інтеграція сільськогосподарських товаровиробників з переробними підприємствами й фінансовою підтримкою з боку останніх сприяють модернізації виробничої бази [12].

Висновки з проведеного дослідження. У даній статті визначено та охарактеризовано поняття ефективності виробництва продукції тваринництва. При оцінці діяльності виробничого підприємства важливим є виокремлення та аналіз впливу позитивних та негативних чинників, які мають прямий вплив на обсяги виробленої продукції. Це в свою чергу дасть можливість не лише усунути негативний вплив тих чи інших факторів діяльності організації, а й значною мірою зміцнити сильні сторони підприємства. Оскільки кормовиробництво є важливим чинником ефективного розвитку тваринництва, то впровадження державного контролю за виробництвом, якістю та безпекою кормових ресурсів дасть змогу стабілізувати ситуацію щодо виробництва і використання якісних і безпечних кормів усіх видів, а також одержувати екологічно чисту тваринницьку продукцію, що сприяє підвищенню її конкурентоспроможності. Не менш важливим чинником оздоровлення фінансового стану тваринницької галузі має бути збільшене бюджетне фінансування. Оскільки в державній казні бракує коштів, то вирішити проблему можна лише через впровадження державної цільової програми підтримки і вдосконалення системи кредитування аграрного виробництва.

Бібліографічний список

1. Азізов С. П. Організація сільськогосподарського виробництва : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С. П. Азізов, П. К. Канінський. – К. : ННЦ "Ін-т аграр. Економіки", 2004. – 270 с. – Бібліогр.: с. 260–261. – укр.
2. Амбросов В. Організаційні фактори підвищення результативності реформ / В. Амбросов, Т. Маренич // Економіка України. – 2000. – № 3. – С. 73–78. – укр.
3. Біттер О. А. Розвиток сільського господарства і рівень життя сільського населення Карпатського регіону [Текст] : дис. д-ра екон. наук: 08.00.04 / Біттер Олександр Аронович; Львівський держ. аграрний ун-т. – Л., 2008. – 374 с.
4. Ринкова трансформація економіки АПК : Кол. монографія : у 4 ч.– К.:ІАЕ УААН – На укр. яз. Ч. 2: Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва/В.о.УААН. Ін-т аграр. економіки, Харків. держ. техн. ун-т сіл. госп-ва; За ред. П. Т. Саблук, В. Я. Амбросов, Г. Є. Мазнев. – 2002. – 754 с.
5. Черевко Г.В. Державне регулювання економіки в АПК [Текст] : навч. посібник / Г. В. Черевко. – К. : Знання, 2006. – 339 с.
6. Юрчишин В. Аграрні перетворення в Україні. Не безальтернативний погляд на проблему / В. Юрчишин. – К. : ДОП ІАЕ УААН, 1999. – 68 с.
7. Ковальова Г. В. Економічна ефективність виробництва продукції тваринництва в сільськогосподарських підприємствах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук.: спец. 08.00.04 "Економіка та управління підприємствами" / Г. В. Ковальова. – К., 2010. – 20 с.
8. Тваринництво Івано-Франківщини у 2012 році : стат. зб. / за ред. Л. О. Зброй. – Івано-Франківськ : Голов. упр. стат. в Івано-Франківській області, 2013. – 212 с.
9. Шляхи підвищення ефективності тваринництва на прикладі колгоспу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ur.co.ua/13/77-3-puti-povysheniya-effektivnosti-zhivotnovodstva-na-primere-kolhoza.html>
10. Горбонос Ф. В. Економіка підприємств : підручник / Ф. Б. Горбонос, Г. В. Черевко, Н. Ф. Павленчик, А. О. Павленчик. – К.: Знання, 2010. – 463 с.
11. Сибаль Я. І. Оптимізація кормової бази в аграрних формуваннях: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук.: спец. 08.07.02 "Економіка сільського господарства і АПК" / Я. І. Сибаль. – 2003. – 20 с.
12. Карасьов О.П. Шляхи й резерви підвищення ефективності продукції тваринництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rusnauka.com/5_SWMN_2011/Economics/10-79746.doc.html

References

1. Azizov, S.P. and Kaninskyi, P.K. (2004), *Orhanizatsiya silskohospodarskoho vyrobnytstva* [Organization of agricultural production], NNTs "In-t ahrar. Ekonomiky", Kyiv, Ukraine, 270 p.

2. Ambrosov, V. and Marenych, T. (2000), "Factors increasing the effectiveness of organizational reforms", *Ekonomika Ukrainy*, no. 3, pp. 73–78.
3. Bitter, O.A. (2008), "Rural development and standart of living of the rural population of the Carpathian region", Thesis abstract of Cand. Sc. (Econ.), 08.00.04, Lviv State Agrarian University, Lviv, Ukrain, 20 p.
4. Sabluk, P.T., Ambrosov, V.Ya. and Maznyev, H.Ye. (2002), *Pidvyshchennya efektyvnosti silskohospodarskoho vyrobnytstva* [Improving the efficiency of agricultural production], In-t ahrar. ekonomiky, Kharkiv, Ukraine, 754 p.
5. Cherevko, H.V. (2006), *Derzhavne rehuliuвання ekonomiky v APK* [Government regulation of the economi in agriculture], Znannya, Kyiv, Ukraine, 339 p.
6. Yurchyshyn, V. (1999), *Ahrarni peretvorennia v Ukraini. Ne bezalternatyvnyi pohliad na problemu* [Agrarian reforms in Ukraine. No no alternative approach to the problem], DOP IAE UAAN, Kyiv, Ukraine, 68 p.
7. Kovalova, H.V. (2010), "Economic efficiency of livestock production in the agricultural enterprises", Thesis abstract of Cand. Sc. (Econ.), 08.00.04, Lviv State Agrarian University, Lviv, Ukraine, 20 p.
8. *Tvarynystvo Ivano-Frankivshchyny u 2012 rotsi* [Livestock breeding of Ivano-Frankivsk region in 2012] (2013), statistical collection, Ed. L.O. Zbroi, Holov. upr. stat. v Ivano-Frankivskii oblasti, Ivano-Frankivsk, Ukraine, 212 p.
9. "Ways to improve livestock farm as an axample", available at: <http://ur.co.ua/13/77-3-puti-povysheniya-effektivnosti-zhivotnovodstva-na-primere-kolhoza.html> (access date September 1, 2015)
10. Horbonos, F.V., Cherevko, H.V., Pavlenchuk, N.F. and Pavlenchuk, A.O. (2010), *Ekonomika pidpriemstv* [Bussiness Economics], Znannya, Kyiv, Ukraine, 463 p.
11. Sybal, Ya.I. (2003), "Optimization fodder in agrarianformations" Thesis abstract of Cand. Sc. (Econ.), 08.07.02, State Agrarian University, Ternopil, Ukrain, 20 p.
12. Karasov, O.P. (2011), "Ways of improving the afficiency reserves and animal products", available at: www.rusnauka.com/5_SWMN_2011/Economics/1079746.doc.html (access date September 3, 2015)

Зіняк Ю.Р. ЕФЕКТИВНІСТЬ РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Мета. Метою даного дослідження є виявлення позитивних та негативних факторів впливу на ефективність виробництва продукції тваринництва, підвищення економічної ефективності виробництва продукції тваринництва в сільськогосподарських підприємствах.

Методика дослідження. Методологічною основою даного дослідження були основні положення теорії ефективності виробництва, розвитку тваринництва, розробленої вітчизняними та зарубіжними вченими. У процесі вивчення ефективності розвитку тваринництва використовувались сукупність загальнонаукових та спеціальних методів, зокрема: спостереження – для вивчення показників виробництва продукції тваринництва; узагальнення – для узагальнення відповідних показників; порівняння – при порівнянні показників різних періодів; системний підхід – для обґрунтування пропозицій щодо підвищення ефективності тваринництва; аналіз та синтез – для характеристики зміни обсягів виробництва продукції тваринництва.

Результати. Визначено основні фактори впливу на ефективність розвитку продукції тваринництва. Обґрунтовано, що за допомогою визначених чинників є можливість забезпечити зростання обсягів виробництва продукції та доходності галузі тваринництва, що сприятиме розвитку економіки регіону в цілому.

Наукова новизна. Виявлено позитивні та негативні чинників та рівень їх впливу на розвиток тваринництва, на основі чого запропоновано основні напрями зростання обсягів виробництва продукції та підвищення ефективності галузі.

Практична значущість. Практична цінність отриманих результатів полягає в тому, що їх впровадження сприятиме підвищенню ефективності тваринництва в сільськогосподарських підприємствах.

Ключові слова: тваринництво, оптимізація кормовиробництва, економічна ефективність, фактори впливу.

Zinyak Yu.R. EFFICIENCY OF LIVESTOCK IVANO-FRANKIVSK REGION

Purpose. The aim of this study is to identify the positive and negative impacts on the efficiency of livestock production, improve the economic efficiency of livestock production in agricultural enterprises.

Methodology of research. The methodological basis of the study were the main tenets of the theory of production efficiency, the development of livestock developed domestic and foreign scientists. In studying the efficiency of livestock used a set of general and special methods, including: observations - to study the performance of livestock production; synthesis - to summarize the relevant indicators; comparison - when comparing the performance of different periods; systematic approach - to study proposals for improving the efficiency of livestock; analysis and synthesis - to characterize changes in the volume of livestock production.

Findings. The main factors influencing efektyvinst of animal products. Proved that using defined factors is the ability to ensure the growth of production volumes and profitability livestock industry to facilitate the economic development of the region.

Originality. The positive and negative factors and their impact on the level of development tvarnnystv, based on what provides the main areas of growth in production and efficiency industry.

Practical value. The practical value of the results is that their implementation will increase the efficiency of livestock farms.

Key words: animal husbandry, feed production optimization, cost-effectiveness, influence.

Зиняк Ю.Р. ЭФФЕКТИВНОСТЬ РАЗВИТИЯ ЖИВОТНОВОДСТВА ИВАНО–ФРАНКОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Цель. Целью данного исследования является выявление положительных и отрицательных факторов влияния на эффективность производства продукции животноводства, повышение экономической эффективности производства продукции животноводства в сельскохозяйственных предприятиях.

Методика исследования. Методологической основой данного исследования были основные положения теории эффективности производства, развития животноводства, разработанной отечественными и зарубежными учеными. В процессе изучения эффективности развития животноводства использовались совокупность общенаучных и специальных методов, в частности: наблюдение - для изучения показателей производства продукции животноводства; обобщения - для обобщения соответствующих показателей; сравнения - при сравнении показателей разных периодов; системный подход - для обоснования предложений по повышению эффективности животноводства; анализ и синтез - для характеристики изменения объемов производства продукции животноводства.

Результаты. Определены основные факторы влияния на эффективность развития продукции животноводства. Обосновано, что с помощью определенных факторов является возможность обеспечить рост объемов производства продукции и доходности отрасли животноводства, что будет способствовать развитию экономики региона в целом.

Научная новизна. Выявлены положительные и отрицательные факторы и уровень их влияния на развитие животноводства, на основе чего предложены основные направления роста объемов производства продукции и повышения эффективности отрасли.

Практическая значимость. Практическая ценность полученных результатов заключается в том, что их использование будет способствовать повышению эффективности животноводства в сельскохозяйственных предприятиях.

Ключевые слова: животноводство, оптимизация кормопроизводства, экономическая эффективность, факторы влияния.